

Beroep instellen bij de rechtbank

De bestuursrechtelijke procedure

de Rechtspraak

Beroep instellen bij de rechtbank

De bestuursrechtelijke procedure

Inhoud

Hoofdstuk 1	
Wat is een bestuursrechtelijke procedure?	7
Bestuursrecht	7
Algemene wet bestuursrecht	7
Procesregeling bestuursrecht	7
Wat is een bestuursorgaan?	7
Wat is een besluit?	7
Als er geen besluit is genomen	8
De bezwaarprocedure	8
Beslissing op bezwaar	9
Beroep instellen	9
Meerdere besluiten	10
Rechtstreeks beroep	10
Hoofdstuk 2	
Deelnemers aan de procedure	11
Procespartijen	11
Advocaat of gemachtigde	11
Rechter	11
Griffier	11
Getuige	12
Deskundige	12
Hoofdstuk 3	
Instellen van beroep	13
Waar stelt u beroep in?	13
Hoe stelt u beroep in?	13
Communiceren langs elektronische weg	14
Belangrijke documenten	14
Meer tijd nodig?	14
Verhuizing	14
Griffierecht	14
Termijnen	15

Hoofdstuk 4**U heeft uw beroep ingediend, en dan? 16**

Vooronderzoek	16
Gedingstukken tijdig aanleveren	16
Vereenvoudigde behandeling	16
Verzet	17
De zitting	17
Verloop van de zitting	18
U wilt geen zitting?	18
Bent u verhinderd?	18
Getuigen, deskundigen en tolken	18

Hoofdstuk 5**De uitspraak 20**

De schriftelijke uitspraak	20
Als de rechter het besluit vernietigt	20
Mondelinge uitspraak	21
Uitspraak over vergoeding van de kosten	21
Niet eens met de uitspraak	21

Hoofdstuk 6**Bijzondere situaties tijdens de beroepsprocedure bij de bestuursrechter 22**

Voorlopige voorziening	22
Versnelde behandeling	23
Verzoek om behandeling door een andere rechter	23
Mediation	23

Hoofdstuk 7**Hoger beroep en cassatie 24**

Hoger beroep en cassatie	24
Griffierecht	24
Termijn	24
Procedure	24

Hoofdstuk 8

Kosten en vergoedingen **25**

Proceskosten 25

Vergoeding van griffierecht 25

Vergoeding van de proceskosten 25

Berekeningsstelsel voor vergoeding van rechtsbijstand 26

Schadevergoeding 26

Moet u de kosten van de tegenpartij vergoeden? 26

Voorbeeld van een beroepschrift **27**

Adressen rechtbanken, gerechtshoven en andere hogere beroepsinstanties **28**

Hoofdstuk 1

Wat is een bestuursrechtelijke procedure?

Bestuursrecht Het bestuursrecht regelt de verhouding tussen overheid en burger. De overheid moet zich houden aan regels als zij besluiten neemt. Bijvoorbeeld over een uitkering. Of over een subsidie, een vergunning of de aanleg van de Betuwelijn. Onderdelen van het bestuursrecht zijn het belastingrecht, het vreemdelingenrecht en het ambtenarenrecht.

Algemene wet bestuursrecht De belangrijkste regels staan in de Algemene wet bestuursrecht (Awb). In de Awb staat bijvoorbeeld hoe de overheid een besluit moet voorbereiden en bekendmaken, binnen welke termijn de overheid een besluit moet nemen en welke burgers tegen een bepaald besluit bezwaar kunnen maken of in beroep kunnen gaan. De Awb geeft ook aan wat een burger kan doen als een bestuursorgaan geen of te laat een besluit neemt.

Procesregeling bestuursrecht De rechtbanken in Nederland hebben samen, in aanvulling op de Algemene wet bestuursrecht, afspraken gemaakt over de manier waarop de bestuursrechtelijke procedure behoort te verlopen. Deze afspraken staan in de landelijke Procesregeling bestuursrecht. U kunt deze regeling vinden op www.rechtspraak.nl

Wat is een bestuursorgaan? Bij de bestuursrechter kunt u alleen beroep instellen tegen besluiten die bestuursorganen hebben genomen. Bestuursorganen zijn onderdelen van de overheid. In de wet staat dat er bestuursorganen op gemeentelijk niveau zijn (zoals bijvoorbeeld de burgemeester, het college van burgemeester en wethouders en de gemeenteraad) op provinciaal niveau (zoals bijvoorbeeld de commissaris der Koningin, het college van gedeputeerde staten) en op rijksniveau (zoals bijvoorbeeld een minister, een staatssecretaris, de uitkeringsinstantie UWV en de Sociale Verzekeringsbank). Ook de belastinginspecteur en het bestuur van een waterschap zijn bestuursorganen in de zin van de Awb.

Wat is een besluit? De Awb kent verschillende soorten besluiten. Er zijn besluiten die zijn gericht tot één bepaalde persoon in een concreet geval. In dat geval spreekt men over een zogenaamde 'beschikking'. Een beschikking is bijvoorbeeld de verlening van een kapvergunning of het terugvorderen van teveel betaalde uitkering of subsidie. Een besluit kan ook de vorm hebben van een besluit van

algemene strekking. Dit is een besluit dat niet op één bepaald geval of persoon betrekking heeft. Een voorbeeld is het vaststellen van een bestemmingsplan. Een besluit van een bestuursorgaan staat altijd op papier.

Als er geen besluit is genomen Soms heeft een bestuursorgaan niet of niet op tijd een besluit genomen. In dat geval staat er niets op papier. Per 1 oktober 2009 is de Wet dwangsom en beroep bij niet tijdig beslissen inwerking getreden. In die wet staat wat er gebeurt als een bestuursorgaan niet of niet op tijd een besluit neemt. De termijnen waarbinnen een bestuursorgaan een besluit moet nemen, verschillen. U kunt bij het bestuursorgaan navragen welke termijnen in uw geval van toepassing zijn.

Is de beslistermijn verstreken, dan kunt u het bestuursorgaan schriftelijk meedelen dat het een besluit had moeten nemen. Dit wordt een 'ingebrekestelling' genoemd. Het bestuursorgaan heeft dan nog twee weken de tijd om alsnog een beslissing te nemen. Doet het dit niet, dan kunt u beroep instellen bij de bestuursrechter. Als het bestuursorgaan nog steeds niets heeft besloten op het moment dat de rechter uitspraak doet, dan stelt de rechter het bestuursorgaan in de gelegenheid om dit alsnog binnen twee weken te doen. Tegelijkertijd legt de rechter dan, op verzoek, een dwangsom op. Deze procedure geldt ook als u een bezwaarschrift heeft ingediend bij het bestuursorgaan en het bestuursorgaan heeft hierop nog geen beslissing genomen.

De bezwaarprocedure Als een bestuursorgaan een besluit neemt, moet de burger duidelijk weten welke rechten en plichten hij heeft. In het besluit moet staan of, bij wie en binnen welke termijn iemand bezwaar kan maken.

Bezwaar maken betekent dat u het niet eens bent met het besluit van het bestuursorgaan. U moet dan een bezwaarschrift indienen. Dit bezwaarschrift moet u richten aan het bestuursorgaan dat het besluit heeft genomen. In de meeste gevallen heeft u zes weken de tijd om een bezwaarschrift in te dienen. Voordat het bestuursorgaan uw bezwaarschrift in behandeling neemt, moet aan een aantal voorwaarden voldaan zijn. Deze voorwaarden staan in de wet. Een van de voorwaarden is dat alleen een belanghebbende bezwaar kan maken. Belanghebbend is in ieder geval degene die om een besluit heeft gevraagd. Als u de gemeente heeft gevraagd om een kapvergunning bent u bijvoorbeeld belanghebbende. Ook iemand die direct betrokken is bij het besluit heeft de mogelijkheid een bezwaarschrift in te dienen. Bijvoorbeeld uw buurman die vindt dat de boom waarvoor u een kapvergunning vraagt moet blijven staan. Als de overheid uit zichzelf een beslissing neemt die voor u nadelig is, bent u ook belanghebbende. Bijvoorbeeld als zij een parkeerverbod in uw straat afkondigt of

een aanslag oplegt in het kader van de Wet onroerende zaken. Ook een vereniging of een stichting kan belanghebbend zijn. Bijvoorbeeld als het bestreden besluit het eigen belang treft van de vereniging of stichting of als er een direct verband bestaat tussen het doel van de vereniging of stichting en het bestreden besluit.

Als u een bezwaarschrift indient bij het bestuursorgaan, kost dat in principe niets. U bent niet verplicht om een advocaat of een andere rechtshulpverlener in te schakelen. Doet u dat wel, dan zijn daaraan vaak wel kosten verbonden.

Nadat het bestuursorgaan uw bezwaarschrift heeft ontvangen, gaat zij eerst na of aan alle voorwaarden is voldaan. Het bestuursorgaan bevestigt de ontvangst van uw bezwaarschrift. Voldoet het bezwaarschrift niet aan alle door de wet gestelde voorwaarden, dan stelt het bestuursorgaan u hiervan op de hoogte. Het bestuursorgaan zal u vragen om binnen een bepaalde termijn alsnog aan deze voorwaarden te voldoen. Daarna kijkt het bestuursorgaan naar de inhoud van uw bezwaarschrift. Meestal organiseert het bestuursorgaan een zogenaamde hoorzitting. U kunt dan uw bezwaarschrift mondeling toelichten. U bent niet verplicht om te komen. Aan de hand van alle informatie bekijkt het bestuursorgaan vervolgens of het oorspronkelijke besluit in stand kan blijven. Het bestuursorgaan neemt dan een beslissing op het bezwaar.

Beslissing op bezwaar In de beslissing op bezwaar moet het bestuursorgaan aangeven of u tegen deze beslissing in beroep bij de rechtbank kunt gaan. Ook moet het bestuursorgaan duidelijk maken bij welke rechtbank u in beroep kunt gaan en binnen welke termijn u dit moet doen. De meeste beroepsprocedures verlopen ongeveer op dezelfde manier, maar voor sommige zaken gelden afwijkende procedures of termijnen. Het is daarom verstandig altijd goed te kijken welke procedure wordt vermeld in de beslissing op bezwaar. Ontbreekt deze informatie, dan is het verstandig om contact met het bestuursorgaan op te nemen.

Beroep instellen In de meeste gevallen kunt u binnen zes weken beroep in stellen, gerekend vanaf de datum van verzending van de beslissing op bezwaar. U kunt ook beroep instellen als u het wel eens bent met het oorspronkelijke besluit, maar niet met het gewijzigde besluit na de bezwaarfase. Verder kunt u in beroep gaan als u buiten uw schuld niet heeft deelgenomen aan de bezwaarprocedure.

U kunt pas beroep instellen bij de rechtbank nadat de bezwaarprocedure is doorlopen¹. De beroepsprocedure komt na de bezwaarprocedure. In beide gevallen geldt dat u binnen een bepaalde tijd moet reageren. Let op deze termijn!

Meerdere besluiten Heeft een bestuursorgaan meerdere besluiten genomen die met elkaar samenhangen, dan hoeft u maar één beroepschrift in te dienen. U moet dan wel alle besluiten meesturen en letten op de beroepstermijn van zes weken.

Rechtstreeks beroep U kunt er voor kiezen om de bezwaarschriftprocedure over te slaan en uw zaak direct aan de rechter voor te leggen. Dit heet rechtstreeks beroep. Hiervoor gelden wel enkele spelregels.

Bij rechtstreeks beroep dient u een bezwaarschrift in en vraagt u meteen aan het bestuursorgaan om uw bezwaarschrift door te sturen naar de rechter.

Het bestuursorgaan (evenals eventuele andere belanghebbenden) moet instemmen met uw verzoek voordat tot rechtstreeks beroep kan worden overgegaan. Dat betekent niet dat de hele bezwaarschriftprocedure wordt overgeslagen. De rechter bepaalt of u rechtstreeks beroep mag instellen. In de praktijk kan het gebeuren dat de rechter niet instemt met het verzoek. U moet dan alsnog de bezwaarprocedure doorlopen. Rechtstreeks beroep kan zinvol zijn als uw meningsverschil met het bestuursorgaan niet gaat over de feiten, maar over een puur juridische vraag, terwijl vaststaat dat het bestuursorgaan en u het daarover niet eens worden.

1 Dit geldt niet altijd. In asielzaken bijvoorbeeld kan iemand geen bezwaarschrift indienen en moet men gelijk een beroepschrift bij de rechtbank indienen. Ook als afdeling 3.4. Awb van toepassing is (het gaat dan om uniforme openbare voorbereidingsprocedures), geldt de bezwaarprocedure niet en kunt u pas beroep instellen als u in het eerdere traject al een zogenaamde zienswijze heeft ingediend. Ook als de Wet dwangsom en beroep bij niet tijdig beslissen van toepassing is, hoeft niet eerst de bezwaarprocedure te worden doorlopen.

Hoofdstuk 2

Deelnemers aan de procedure

Procespartijen Als u beroep instelt tegen een besluit van een bestuursorgaan (meestal de beslissing op bezwaar²) bent u procespartij. U wordt dan 'eiser' genoemd. Het bestuursorgaan is de andere procespartij en wordt 'verweerder' genoemd. Vaak zijn er nog meer procespartijen. Bijvoorbeeld personen die tegen hetzelfde besluit beroep hebben ingesteld. Of personen die gevolgen onderkennen van het besluit. Deze personen worden 'derden' genoemd. Eventuele derden in een procedure hebben het recht schriftelijk hun standpunt aan de rechter te vertellen.

Advocaat of gemachtigde In een bestuursrechtelijke procedure kunt u zelf optreden en uw eigen zaak voor de rechter uitleggen. U bent dus niet verplicht om een advocaat in te schakelen of een andere rechtshulpverlener. Het mag natuurlijk wel. Als u iemand machtigt om namens u beroep in te stellen, moet u een schriftelijk bewijs (een 'machtiging') meesturen waarin u aangeeft wie er namens u in de procedure optreedt. De rechtbank vraagt u de machtiging binnen vier weken op te sturen. Is uw vertegenwoordiger een advocaat, dan is een machtiging niet nodig. Meer informatie over de kosten voor het inschakelen van een advocaat staat in de paragraaf 'Proceskosten' op pagina 25.

Rechter In de meeste gevallen behandelt één rechter de beroepszaak (enkelvoudige kamer). Het kan ook gebeuren dat drie rechters de zaak behandelen (meervoudige kamer). Dit is bijvoorbeeld het geval als de zaak van belang is voor de ontwikkeling van het recht, als het een ingewikkelde zaak is of als het maatschappelijke belang van de uitspraak groot is. Ook in het kader van de opleiding van rechters kunnen meerdere rechters de zaak behandelen.

Griffier Tijdens de zitting is een griffier aanwezig. De griffier noteert wat er wordt gezegd en gedaan en maakt een verslag van de zitting. Dit verslag heet het procesverbaal van de zitting.

2 Er zijn ook soorten besluiten waarbij u niet eerst de bezwaarschriftprocedure hoeft te volgen, maar waarbij u direct toegang heeft tot de bestuursrechter.

Getuige Een getuige is iemand die belangrijke informatie kan geven over één of meerdere aspecten van de zaak. Iedere procespartij kan de rechter vragen een getuige op te roepen. De rechter beslist daarover. Wilt u graag dat iemand van uw gezelschap tijdens de zitting het woord krijgt, dan kunt u dat het beste van tevoren schriftelijk aan de rechter vragen met een korte uitleg erbij. Een getuige moet uiterlijk een week voor de dag van de zitting bij de rechtbank zijn aangemeld.

Deskundige De rechter vraagt soms een deskundige om advies. Dat kan bijvoorbeeld een onafhankelijke arts zijn of een taxateur. De deskundige brengt op verzoek van de rechter een advies uit. Dit advies (een rapportage) stuurt hij naar de rechtbank en vervolgens krijgt u als procespartij de gelegenheid om te reageren op dit advies. U kunt ook zelf een deskundige inschakelen als u dat wilt. Meer informatie over de kosten voor het inschakelen van een deskundige vindt u bij 'Proceskosten' op pagina 25.

Hoofdstuk 3

Instellen van beroep

Waar stelt u beroep in? Beroep instellen is meestal pas mogelijk nadat bezwaar is gemaakt bij het bestuursorgaan zelf. In de meeste gevallen stelt u beroep in bij de rechtbank. Vaak is dat bij de sector bestuursrecht van de rechtbank in het gebied waar u woont. Soms moet u bij een andere instantie dan de rechtbank beroep instellen. Bijvoorbeeld bij de afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State of bij de Centrale Raad van Beroep. In de beslissing op bezwaar die u van het bestuursorgaan heeft gekregen, kunt u lezen bij welke rechterlijke instantie u beroep moet instellen. In deze brochure staat alleen de beroepsmogelijkheid voor de meest voorkomende gevallen.

Stuurt u uw beroepschrift naar de verkeerde rechterlijke instantie, dan is deze instantie verplicht om uw beroepschrift aan de juiste instantie door te sturen.

Hoe stelt u beroep in? Om beroep in te stellen, moet u bij de rechtbank een beroepschrift indienen. In het beroepschrift geeft u aan waarom u het niet eens bent met de beslissing van het bestuursorgaan. Het is niet nodig om de redenen waarom u het niet eens bent met de beslissing in juridische woorden te formuleren. Een zakelijke omschrijving van uw redenen volstaat.

In uw beroepschrift moet in elk geval het volgende staan:

- uw naam en adres;
- de datum waarop u het beroepschrift schrijft (dagtekening);
- de omschrijving van de beslissing waarmee u het niet eens bent. U stuurt een kopie van deze beslissing met uw beroepschrift mee;
- de redenen waarom u beroep instelt;
- ondertekening door middel van uw handtekening.

Als u niet aan deze vereisten voldoet, krijgt u van de rechtbank de mogelijkheid om alsnog de nodige informatie te geven, binnen een door de rechtbank te stellen termijn. Als u zich daar niet aan houdt, loopt u het risico dat uw zaak om die reden 'niet-ontvankelijk' wordt verklaard. Dit betekent dat de rechter uw zaak niet inhoudelijk behandelt en de beroepsprocedure stopt.

U kunt de rechter in het beroepschrift vragen het besluit van het bestuursorgaan te vernietigen. Als het besluit onherstelbare gevolgen heeft (bijvoorbeeld het kappen van een boom), kunt u de rechter vragen het besluit op te schorten. U vraagt de rechter dan om een zogenaamde 'voorlopige voorziening'.

Meer daarover staat op pagina 22 van deze brochure. Tegelijk met het indienen van het beroepschrift kunt u vragen om een vergoeding van de kosten en van eventuele schade. Hierover kunt u meer lezen op pagina 26 van deze brochure.

Communiceren langs elektronische weg Sinds 1 oktober 2010 kunt u met een speciaal formulier digitaal uw beroepschrift bij de rechtbank indienen. Meer informatie kunt u vinden op www.rechtspraak.nl

Belangrijke documenten Als u een beroepschrift indient, moet u een kopie van het besluit waarover het gaat meesturen. Lukt dat niet, dan moet u zo duidelijk mogelijk omschrijven om welk besluit het gaat. Vermeld wie het besluit heeft genomen, de datum van het besluit en het kenmerk van het besluit. U kunt, naast het beroepschrift en de nodige documenten, ook andere stukken meesturen die volgens u belangrijk zijn om de zaak te kunnen beoordelen. Hoe eerder u deze stukken opstuurt, hoe beter. Stuur **geen** originele documenten mee, maar maak altijd een kopie.

Meer tijd nodig? Het kan voorkomen dat de termijn van zes weken voor u te kort is om een beroepschrift in te dienen. Misschien wilt u eerst advies inwinnen. Als dat het geval is, moet u wel binnen zes weken een brief naar de rechtbank sturen waarin u meedeelt dat u beroep instelt. U schrijft waarom u het niet eens bent met de beslissing op het bezwaarschrift en waarom u meer tijd nodig heeft om uw beroep verder te motiveren. Dit wordt een pro forma beroepschrift genoemd. Bij de brief moet u, als het mogelijk is, een kopie meesturen van de beslissing op het bezwaarschrift. De rechtbank geeft u dan gelegenheid om binnen een termijn van vier weken uw motivering alsnog op te sturen.

Verhuizing Als u gaat verhuizen, moet u dat op tijd doorgeven. Dit maakt het makkelijker om contact met u op te nemen en om een zitting te plannen.

Griffierecht Instellen van beroep kost geld. Dit wordt ook wel het griffierecht genoemd. Griffierecht is een bijdrage in de kosten van de rechtspraak. De hoogte van het bedrag is afhankelijk van de vraag of u als natuurlijk persoon beroep instelt of namens een rechtspersoon. Ook de aard van de zaak en de rechtelijke instantie die uw beroep behandelt spelen een rol bij de vaststelling van het bedrag. Voor sommige zaken (waaronder huursubsidie, studiefinanciering, WW, WAO, bijstand) geldt een verlaagd tarief. Maakt u gebruik van een advocaat, dan zal hij meestal het griffierecht voorschieten en dit vervolgens bij u in rekening brengen.

De hoogte van het griffierecht wordt elk jaar aangepast. Om te weten welk bedrag op u van toepassing is, kunt u kijken op www.rechtspraak.nl.

De rechtbank stuurt u een nota voor het griffierecht. Het bedrag moet binnen vier weken op de rekening van de rechtbank staan. Houdt u er rekening mee dat overschrijving van geld tijd kan kosten. Het niet of te laat betalen van het griffierecht kan ertoe leiden dat de rechter uw beroepschrift niet-ontvankelijk verklaart. Dit betekent dat de rechter niet inhoudelijk naar uw zaak kijkt. Wacht dus niet te lang met het betalen van het griffierecht!

Als de rechter u uiteindelijk in het gelijk stelt, kan hij bepalen dat het bestuursorgaan het griffierecht aan u terugbetaalt. Op pagina 25 van deze brochure staat meer over de vergoeding van het griffierecht.

Termijnen U moet op tijd uw beroepschrift versturen. Kijk dus goed wat op het besluit van het bestuursorgaan staat! In sommige gevallen wijkt de beroepstermijn af.

Als de rechtbank uw beroepschrift niet op tijd ontvangt, loopt u het risico dat de rechter uw beroepschrift niet-ontvankelijk verklaart. De rechter behandelt uw zaak dan niet meer. Het is verstandig om uw beroepschrift aangetekend of met bericht van ontvangst te versturen. Zo kunt u aantonen dat u het beroepschrift op tijd heeft verzonden. Uw beroepschrift is op tijd als het binnen zes weken per post is verzonden en binnen zeven weken door de rechtbank is ontvangen. U kunt het beroepschrift ook binnen de termijn van zes weken persoonlijk afgeven bij de griffie van de rechtbank. De rechtbank stuurt u binnen een week na ontvangst van uw beroepschrift een ontvangstbevestiging. Als u deze niet ontvangt, is het verstandig contact op te nemen met de rechtbank. De telefoonnummers en de adressen van de rechtbank kunt u vinden op www.rechtspraak.nl en op pagina 28 en verder van deze brochure.

Verstuur het beroepschrift op tijd! Als de rechtbank uw beroepschrift niet op tijd ontvangt, bestaat de kans dat de rechter uw beroep niet-ontvankelijk verklaart. Dat wil zeggen dat hij uw beroep dan niet inhoudelijk behandelt. De termijn die in uw geval geldt, staat in het besluit van het bestuursorgaan.

Hoofdstuk 4

U heeft uw beroepschrift ingediend, en dan?

Vooronderzoek Nadat de rechtbank uw volledige beroepschrift heeft ontvangen en het griffierecht heeft ontvangen, stuurt de rechtbank een kopie van uw beroepschrift naar het bestuursorgaan dat het besluit heeft genomen. De rechtbank start op dat moment met het vooronderzoek. Het bestuursorgaan kan schriftelijk reageren op uw beroepschrift. De reactie van het bestuursorgaan heet een verweerschrift. De rechtbank vraagt bij het bestuursorgaan ook alle documenten op die met de zaak te maken hebben (de gedingstukken). U ontvangt een kopie van dit verweerschrift en van alle gedingstukken die het bestuursorgaan indient. De rechtbank kan u de mogelijkheid geven schriftelijk te reageren op het verweerschrift. Dit heet repliek. Het bestuursorgaan kan op zijn beurt weer op uw reactie reageren, dit heet dupliek.

Gedingstukken tijdig aanleveren Alle stukken die volgens u belangrijk zijn om uw zaak te beoordelen, moet u zo snel mogelijk aan de rechtbank sturen. Tot 10 dagen voor de zitting kunnen partijen (u en het bestuursorgaan) nog stukken indienen als zij dit nodig vinden. De rechtbank zorgt ervoor dat de andere procespartijen een kopie van deze stukken ontvangen.

Een partij die na de genoemde termijn stukken instuurt of deze bijvoorbeeld pas op de zitting aan de rechtbank geeft, loopt het risico dat de rechtbank de stukken weigert. De te late indiening van stukken kan namelijk in strijd zijn met de regels. Een van die regels is dat de andere partij altijd de tijd moet hebben om goed op de stukken te reageren.

U kunt stukken verzenden met e-mail of via de fax. Maar er kan altijd een storing optreden waardoor de rechtbank uw stukken niet op tijd krijgt. Bijvoorbeeld omdat u stukken opstuurt buiten de openingstijd van de rechtbank. Het gebruik van elektronische apparatuur is daarom voor uw eigen risico.

Vereenvoudigde behandeling De rechter kan meteen na het vooronderzoek een beslissing nemen op basis van de ingediende stukken. Dit betekent dat u van de rechtbank **geen** uitnodiging krijgt om uw beroepschrift tijdens een zitting toe te lichten. We noemen dit een vereenvoudigde behandeling. De rechter kiest voor een vereenvoudigde behandeling als duidelijk is dat het beroepschrift te laat is ingediend, u het griffierecht niet op tijd heeft betaald of omdat u geen belanghebbende bent in de zaak. De rechtbank zegt dan dat sprake is van 'kennelijke

niet-ontvankelijkheid'. De rechter kan ook oordelen dat het besluit dat het bestuursorgaan heeft genomen op basis van de wet niet anders kon luiden. De rechter verklaart uw beroep dan 'kennelijk ongegrond'. Een derde mogelijkheid is dat de rechtbank vindt dat u uw beroep bij een andere rechtbank had moeten indienen. De rechtbank vindt zichzelf dan niet bevoegd om uw zaak te behandelen. Als het voor de rechter overduidelijk is dat u gelijk heeft, kan hij uw beroepschrift gegrond verklaren. Dit betekent dat de rechter het besluit van het bestuursorgaan vernietigt. Een mondelinge toelichting van de procespartijen verandert dan niets aan de uitspraak van de rechter en daarom wordt dit soort zaken vereenvoudigd behandeld.

Verzet Bent u het niet eens met de uitspraak van de rechter nadat uw zaak vereenvoudigd is behandeld (op basis van de gedingstukken, zonder zitting) dan kunt u tegen deze uitspraak opkomen bij dezelfde rechtbank. U gaat dan in verzet. Hiertoe moet u een brief te schrijven, het 'verzetschrift'. De rechtbank kan u daarna in de gelegenheid stellen om uw verzetschrift tijdens een zitting mondeling toe te lichten, maar daar moet u in uw verzetschrift wel zelf om vragen. Oordeelt de rechtbank positief over uw verzetschrift, dan betekent dit niet dat u heeft gewonnen. Het betekent alleen dat de rechter in uw zaak pas een inhoudelijke uitspraak doet, nadat alsnog een zitting heeft plaatsgevonden. Voor een verzetprocedure hoeft u niet opnieuw griffierecht te betalen. De rechtbank behandelt het verzetschrift binnen 13 weken na ontvangst ervan ter zitting of doet binnen 13 weken zonder zitting uitspraak.

De zitting Als u de mogelijkheid krijgt te worden gehoord, ontvangt u de uitnodiging voor de zitting uiterlijk 6 weken voor de zitting. Niet alleen u, maar ook de andere procespartijen worden uitgenodigd. In deze uitnodiging staat belangrijke informatie: waar en wanneer de zitting wordt gehouden, wanneer u informatie (gedingstukken) kunt inzien en wie u kunt bellen als u vragen heeft. Tijdens de zitting kunt u uw standpunt mondeling toelichten. De andere procespartijen hebben deze mogelijkheid ook. U bent niet verplicht om naar de zitting te komen, tenzij in de brief van de rechtbank staat dat u wél geacht wordt aanwezig te zijn. In dit laatste geval roept de rechtbank u op om ter zitting te verschijnen. De meeste zittingen van de rechtbank zijn openbaar.

Verloop van de zitting Tijdens de zitting krijgt u de gelegenheid uw standpunten toe te lichten. De andere procespartijen mogen dat ook. De rechter kan u vragen stellen. Tijdens de zitting kunt u uw mening geven over bijvoorbeeld het verweerschrift van het bestuursorgaan. De rechtbank vindt het prettig als u de hoofdlijnen van uw standpunten (uw betoog) schriftelijk aan de rechtbank geeft. Zo'n schriftelijk betoog noemen we een pleitnota. In de uitnodiging voor de zitting die u van de rechtbank ontvangt, staat meestal hoeveel tijd er voor de zitting wordt uitgetrokken en welke rechter(s) uw zaak behandelt (behandelen).

Zorg dat u ook kopieën van de pleitnota meeneemt voor de andere procespartijen, de rechter en de griffier. De pleitnota wordt opgenomen in het verslag van de zitting (proces-verbaal). De rechtbank heeft de mogelijkheid om zelf partijen, getuigen en deskundigen op te roepen om op de zitting te verschijnen. De behandeling van uw zaak op de zitting vindt plaats in de Nederlandse taal. Als dit een probleem voor u is, kunt u een tolk meenemen. De kosten van de tolk zijn voor uw eigen rekening, tenzij de tolk door de rechtbank is uitgenodigd.

U wilt geen zitting? Misschien vindt u een mondelinge behandeling van de zaak niet nodig. Bent u niet van plan om op de zitting te verschijnen, laat de rechtbank dit dan vooraf weten, zodat anderen niet tevergeefs op u wachten. Als de andere procespartijen het evenmin zinvol vinden om te komen, kan de rechter een beslissing nemen op grond van de stukken. Vindt de rechter mondelinge behandeling desondanks nodig, dan zal hij u oproepen.

Bent u verhinderd? Als u niet op de zitting kunt zijn, kunt u de rechtbank vragen om een andere datum/tijdstip voor de zitting te plannen. U moet dit doen binnen een week nadat u de uitnodiging van de rechtbank heeft gekregen. Als u het verzoek na één week indient, moet sprake zijn van een uitzonderlijke omstandigheid. Anders gaat de zitting gewoon door op het oorspronkelijke tijdstip. U moet uw verzoek om een andere datum/tijd motiveren.

Heeft u onderweg naar de zitting vertraging? Stel de rechtbank hiervan op de hoogte, zodat de rechter weet dat u in ieder geval van plan bent om te komen. Houd er verder rekening mee dat rechtbanken beveiligd zijn. Het kost daardoor soms extra tijd om binnen te komen. Het is raadzaam om u tijdig bij de ingang te melden. Opnameapparatuur en wapens zijn verboden, mobiele telefoons moeten zijn uitgeschakeld.

Getuigen, deskundigen, tolken Wilt u getuigen of deskundigen meenemen naar de zitting, dan moet u dat minimaal een week van tevoren aan de rechtbank en aan de andere procespartijen vertellen. De rechtbank kan daarmee rekening

houden bij de planning en tijdsindeling van de zitting. Ook kan de rechtbank zelf getuigen of deskundigen oproepen. Als het nodig is, kan de rechtbank een tolk inschakelen. Als u een tolk wilt, moet u dat tijdig bij de rechtbank melden.

Bij de toegang tot het gerechtsgebouw vindt controle plaats. U moet zich melden bij de portier en u gaat daarna door een detectiepoort. Uw bagage wordt gescand. Ook is het mogelijk dat u een identiteitsbewijs moet laten zien. Houd hier rekening mee

Hoofdstuk 5

De uitspraak

De schriftelijke uitspraak Na de behandeling van uw zaak op zitting doet de rechter uitspraak. Deze uitspraak wordt op schrift gesteld. De rechter probeert om binnen zes weken na de zitting een uitspraak te doen. Mocht er, om welke reden dan ook, meer tijd nodig zijn om tot een uitspraak te komen, dan laat de rechtbank u dit weten. U ontvangt dan na afloop van deze zes weken bericht dat de termijn met nog eens zes weken wordt verlengd.

De uitspraak wordt binnen twee weken na de datum van de uitspraak aan partijen toegezonden. In zijn uitspraak geeft de rechter een oordeel over de vraag of uw beroepsgronden gegrond zijn en of het bestuursorgaan zich bijvoorbeeld wel aan de regels heeft gehouden.

De rechter kan oordelen dat uw beroep gegrond is. Dit betekent dat de rechter vindt dat het door u bestreden besluit geheel of gedeeltelijk in strijd is met het recht. De rechter vernietigt dan het besluit. Het bestuursorgaan moet dan in de meeste gevallen een nieuwe beslissing nemen. De rechtbank kan ook zelf een beslissing nemen. Dit wordt ook wel ‘finale geschilbeslechting’ genoemd. De rechter kan ook oordelen dat uw beroep ongegrond is. Dit betekent dat het door u bestreden besluit niet in strijd is met het recht en het besluit van het bestuursorgaan volgens de rechter in stand kan blijven.

De rechter spreekt de uitspraak in het openbaar uit, in het bijzijn van de griffier. Als u dat wilt kunt u daarbij aanwezig zijn.

Als de rechter het besluit vernietigt De rechter kan het besluit van het bestuursorgaan vernietigen. Het bestuursorgaan moet dan een nieuw besluit op uw bezwaarschrift nemen³. Stel bijvoorbeeld dat de gemeente uw vergunningaanvraag heeft afgewezen en uw bezwaar daartegen ongegrond heeft verklaard. U gaat in beroep bij de rechter en hij vernietigt het besluit van de gemeente. Dit betekent dat de eerdere afwijzing van uw bezwaar vervalt. Dat betekent nog niet dat u uw vergunning krijgt: de gemeente gaat uw bezwaarschrift opnieuw beoordelen. Het is dus mogelijk dat de gemeente uw bezwaar opnieuw, maar bijvoorbeeld beter onderbouwd, afwijst.

3 Dit geldt dus niet voor procedures waarin geen bezwaarschrift ingediend kan worden, zoals bij asielzaken.

Als de rechter het besluit van het bestuursorgaan vernietigt, betekent dat niet in alle gevallen dat u onmiddellijk gelijk krijgt. Het betekent dat het bestuursorgaan uw bezwaren opnieuw gaat bekijken.

Mondelinge uitspraak De rechter kan ook besluiten mondeling uitspraak te doen. Hij doet dat aan het einde van de zitting of uiterlijk een week later. Het voordeel van de mondelinge uitspraak is dat de beslissing snel bekend is. De partijen ontvangen uiterlijk twee weken nadat de rechter mondeling uitspraak heeft gedaan een schriftelijke weergave daarvan (proces-verbaal).

Uitspraak over vergoeding van de kosten De rechter kan ook bepalen dat het bestuursorgaan een vergoeding moet betalen voor de door u gemaakte proceskosten (rechtshulp, deskundigen). Ook over een verzoek tot schadevergoeding kan de rechter uitspraak doen. Meer informatie hierover vindt u bij 'Kosten en vergoedingen' op pagina 25 van deze brochure.

Niet eens met de uitspraak Bent u het niet eens met de uitspraak van de rechter, dan kunt u in veel gevallen hoger beroep instellen. Hoe dat gaat staat op pagina 24 van deze brochure.

Soort zaak	Instantie
Ambtenarenzaken, sociale zekerheidszaken, bijstandszaken, sociale voorzieningen en studiefinancieringzaken	Centrale Raad van Beroep, Utrecht
Belastingzaken (hoger beroep)	Gerechtshof
Belastingzaken (cassatie)	Hoge Raad, 's-Gravenhage
Economisch bestuursrechtzaken	College van Beroep voor het bedrijfsleven, 's-Gravenhage
Vreemdelingenzaken (m.u.v. visumzaken)	Afdeling bestuursrechtspraak, Raad van State, 's-Gravenhage
Overige zaken	Afdeling bestuursrechtspraak, Raad van State, 's-Gravenhage

Hoofdstuk 6

Bijzondere situaties tijdens de beroepsprocedure bij de bestuursrechter

Voorlopige voorziening Zolang de beroepsprocedure loopt, blijft het besluit van het bestuursorgaan van kracht. Soms heeft zo'n besluit onherstelbare gevolgen, bijvoorbeeld als de gemeente toestemming heeft gegeven om een boom te kappen. Meestal kunt u dan tegelijk met het indienen van uw beroepschrift aan de rechter een voorlopige voorziening vragen. U kunt de rechter bijvoorbeeld vragen het besluit te schorsen. Dit betekent dat u vraagt om de uitvoering van het besluit uit te stellen tot na de beroepsprocedure. Er moet wel sprake zijn van 'onverwijlde spoed'. Het moet dus gaan om een dringende en spoedeisende situatie. Ook tijdens de bezwaarprocedure is het mogelijk een voorlopige voorziening te vragen. De rechtbank wijst de door u gevraagde voorziening toe als de betrokken belangen dat vereisen.

Een verzoek tot het treffen van een voorlopige voorziening dient u in bij dezelfde rechtbank of het rechterlijke college waar u in beroep bent gegaan. Heeft u bezwaar gemaakt bij het bestuursorgaan zelf, dan kunt u een voorlopige voorziening vragen aan de rechtbank of aan het college waar u ook in beroep kunt gaan. De rechter die deze zaak behandelt, heet de voorzieningenrechter. Een verzoek om een voorlopige voorziening is alleen mogelijk als u bezwaar of beroep heeft ingesteld. In uw verzoek moet u duidelijk aangeven wat u wilt bereiken met het verzoek en welke spoedeisend belang u daarbij heeft. Partijen kunnen tot een dag voor de zitting stukken indienen. Het is raadzaam om in uw verzoek ook aan te geven op welke data u een zitting niet kunt bijwonen. De rechtbank nodigt partijen zo spoedig mogelijk uit om op de zitting te verschijnen. De voorzieningenrechter doet na de zitting zo snel mogelijk, maar uiterlijk binnen twee weken uitspraak.

Voor de voorlopige voorziening betaalt u in principe ook griffierecht. Dit is hetzelfde bedrag als voor de eigenlijke beroepszaak. U kunt het bedrag eventueel op de dag van de zitting betalen door een storting te doen in de kas van de rechtbank. Tegen de uitspraak van de voorzieningenrechter is geen hoger beroep mogelijk.

Versnelde behandeling Is een zaak spoedeisend, dan kan de rechtbank de zaak versneld behandelen. U en het bestuursorgaan kunnen om een versnelde behandeling vragen. Dit is iets anders dan de voorlopige voorzieningen procedure. Het verzoek tot versnelde behandeling kunt u het beste in een afzonderlijke brief doen. De rechtbank laat binnen twee weken nadat zij uw verzoek heeft ontvangen, weten of zij instemt met uw verzoek. Stemt de rechtbank in met uw verzoek, dan gelden kortere termijnen voor het betalen van het griffierecht, het indienen van stukken en voor het versturen van de uitnodiging voor de zitting.

Verzoek om behandeling door een andere rechter Als u vindt dat de rechter die uw zaak behandelt partijdig is, kunt u bij de rechtbank een verzoek indienen om de rechter te vervangen. Dit heet wraking. U bent verplicht uw verzoek te motiveren. De rechtbank beslist over uw verzoek. Alle nevenfuncties van rechters zijn openbaar en te vinden op www.rechtspraak.nl onder het hoofdstuk 'Registers'.

Mediation De rechter kan tijdens of zelfs al voor de zitting u en de andere procespartijen wijzen op de mogelijkheid om het geschil op een andere manier op te lossen, namelijk door mediation. Letterlijk betekent dit 'bemiddeling'. Bij mediation proberen de partijen met de hulp van een onafhankelijke derde, een mediator, zelf een einde aan het conflict te maken. Doel is om onderling afspraken te maken waarbij de wederzijdse belangen zijn gediend. Voorwaarde voor mediation is dat partijen vrijwillig instemmen met deze werkwijze en dat ze vertrouwelijk omgaan met de informatie die tijdens de mediation naar voren komt. Het Nederlands Mediation Instituut (NMI) heeft de regels voor mediation vastgelegd in een reglement.

Mediation heeft als voordeel dat het minder lang duurt dan een gerechtelijke procedure. Verder zijn de kosten lager en biedt mediation de kans om de onderlinge relaties in stand te houden. Partijen kunnen zelf kiezen voor mediation in plaats van een gerechtelijke procedure, maar ook de rechter kan partijen doorverwijzen. Over dit onderwerp is een speciale brochure gemaakt 'Mediation naast rechtspraak in bestuursrecht'. Deze brochure kunt u opvragen bij de rechtbank of het gerechtshof of downloaden via www.rechtspraak.nl

Hoofdstuk 7

Hoger beroep en cassatie

Hoger beroep en cassatie Als u het niet eens bent met de uitspraak van de rechtbank, kunt u tegen deze uitspraak in hoger beroep gaan bij een andere bestuursrechter. Bent u het bijvoorbeeld niet eens met de uitspraak van de rechtbank in uw zaak over een subsidiebeschikking, dan kunt u in hoger beroep gaan bij de Afdeling Bestuursrechtspraak van de Raad van State. Heeft de uitspraak van de rechtbank betrekking op uw WW uitkering, dan kunt u in beroep gaan bij de Centrale Raad van Beroep. Bent u het niet eens met de uitspraak van de rechter over een boete die de Voedsel en Waren Autoriteit heeft opgelegd, dan kunt u in beroep gaan bij het College van Beroep voor het bedrijfsleven. In de uitspraak van de rechter leest u waar u in uw geval hoger beroep kunt instellen.

Griffierecht Ook in hoger beroep moet u griffierecht betalen. Voor natuurlijke personen en niet- natuurlijke personen gelden verschillende tarieven. Ook verschilt het tarief per soort zaak. Het griffierecht in hoger beroep is hoger dan het griffierecht voor het eerste beroep bij de rechtbank. De tarieven voor hoger beroep worden net als die voor het eerste beroep periodiek aangepast. De meest recente tarieven vindt u op www.rechtspraak.nl.

Termijn Ook voor het instellen van hoger beroep geldt een termijn. Deze termijn start een dag nadat de uitspraak aan u is bekendgemaakt. U heeft vervolgens in de meeste gevallen zes weken de tijd om hoger beroep in te stellen.

Procedure De procedure in hoger beroep is ongeveer vergelijkbaar met die van een beroepszaak bij de rechtbank. Ook in hoger beroep bent u niet verplicht een advocaat of een andere rechtshulpverlener in te schakelen. Het is wel verstandig advies te vragen aan iemand die rechtsbijstand verleent. Hij kan u vertellen of het in uw geval zinvol is om hoger beroep in te stellen. Uw zaak wordt in hoger beroep niet meer helemaal opnieuw onderzocht. In hoger beroep kijkt de rechter of het recht goed is toegepast en of geen procedurele regels zijn geschonden.

Hoofdstuk 8

Kosten en vergoedingen

Proceskosten Naast het griffierecht brengt een beroepsprocedure vaak nog andere kosten met zich mee. Dit zijn proceskosten. Proceskosten zijn alle kosten die u maakt om de procedure te kunnen voeren, zoals de kosten van uw advocaat en reiskosten. De rekening van een advocaat moet u in beginsel zelf betalen. Ook als u zelf een deskundige inschakelt, bijvoorbeeld een arts, zijn de kosten daarvan voor uw eigen rekening. Schakelt de rechtbank een deskundige in, dan gaat de rekening naar de rechtbank.

Andere voorbeelden van proceskosten zijn uw eigen verblijfskosten, de kosten van getuigen die u zelf heeft ingeschakeld en eventueel inkomensverlies als u een dag vrij moet nemen voor de zitting (verletkosten).

Welke kosten worden vergoed kunt u terugvinden in het 'Besluit proceskosten bestuursrecht'. Dit besluit kunt u vinden op www.overheid.nl, onder Wet- en regelgeving.

Vergoeding van het griffierecht Als de rechter u geheel of gedeeltelijk gelijk geeft, krijgt u het griffierecht terug van het bestuursorgaan dat de beslissing heeft genomen. U hoeft daarvoor geen speciaal verzoek in te dienen. Dit geldt zowel voor de beroepsprocedure bij de rechtbank als voor het hoger beroep. Ook als u uw beroepschrift intrekt, omdat het bestuursorgaan alsnog tegemoet komt aan uw bezwaren, kunt u het griffierecht van het bestuursorgaan terugkrijgen.

Vergoeding van de proceskosten U kunt de rechter vragen om vergoeding van de door u gemaakte proceskosten. In dat geval vraagt u de rechter de andere partij te veroordelen in de proceskosten. De rechter bepaalt of de tegenpartij uw proceskosten moet betalen. In het algemeen veroordeelt de rechter de tegenpartij alleen in uw kosten als u helemaal of gedeeltelijk gelijk krijgt. Een natuurlijk persoon kan alleen in de kosten worden veroordeeld als er overduidelijk sprake is van onredelijk gebruik van het procesrecht.

Tot de proceskosten worden uitsluitend gerekend:

- kosten van door een derde beroepsmatig verleende rechtsbijstand
- kosten van getuige(n) of deskundige(n) die door een partij is (zijn) meegebracht of opgeroepen
- kosten van een deskundige die aan een partij verslag heeft uitgebracht
- reis- en verblijfskosten van een partij

- kosten die een partij maakt door gemis aan inkomen ten gevolge van de procedure (verletkosten)
- kosten van een uittreksel uit openbare registers, telegrammen, internationale telexen, internationale faxen en internationale telefoonsprekken.

Trekt u uw beroep in omdat het bestuursorgaan alsnog tegemoet komt aan uw bezwaren? Ook dan kunt u om een veroordeling in de proceskosten vragen. U moet het verzoek tot kostenveroordeling tegelijk doen met de intrekking van het beroep.

In het algemeen komt u niet voor vergoeding van proceskosten in aanmerking als de rechter het beroep ongegrond verklaart of als hij het verzoek om een voorlopige voorziening afwijst.

Berekeningsstelsel voor vergoeding van rechtsbijstand Voor de vergoeding van de kosten van beroepsmatig verleende rechtsbijstand (bijvoorbeeld een advocaat) geldt een speciaal berekeningsstelsel. Hierbij wordt gebruikgemaakt van normbedragen. De vergoeding is daarom altijd beperkt. In het berekeningsstelsel krijgen bepaalde stappen die u heeft gezet in de beroepsprocedure een aantal punten. Zo worden er punten toegekend voor het indienen van een beroepsschrift en voor het verschijnen op de zitting. Worden samenhangende zaken tegelijk behandeld, dan kan ook dat van invloed zijn op de vergoeding die wordt toegekend.

Schadevergoeding Schadevergoeding is een vergoeding voor de schade die u lijdt als gevolg van het bestreden besluit. Een voorbeeld is wettelijke rente. Schadevergoeding krijgt u niet automatisch. U moet hier bij de rechter om vragen. U moet kunnen aangeven dat u door de beslissing schade lijdt. Tevens moet u aangeven hoe groot de door u geleden schade is. Het is raadzaam uw verzoek met bewijsmateriaal te ondersteunen. Het verzoek kunt u opnemen in uw beroepsschrift of indienen tijdens de zitting. De rechter kan een verzoek om schadevergoeding toekennen. Hij kan dit alleen doen als hij uw beroep gegrond verklaart en er sprake is van schade. U kunt ook een verzoek om schadevergoeding indienen bij de civiele (burgerlijk) rechter.

Moet u kosten van de tegenpartij vergoeden? De kosten die het bestuursorgaan maakt, hoeft u in de regel als particulier niet te vergoeden. Ook niet als het bestuursorgaan in het gelijk wordt gesteld. Hiertoe wordt iemand alleen veroordeeld als het duidelijk onredelijk was dat hij in beroep is gegaan.

Voorbeeld van beroepschrift

Aan

[hier vult u de naam in van de instantie waar u uw beroepschrift naar toe moet sturen]

Ondergetekende

[naam en voornamen voluit]

geboren [jaar en dag invullen]

wonende [straat, huisnummer, postcode en plaats]

tekent beroep aan tegen de hierbij gevoegde beslissing van [bestuursorgaan] te [plaatsnaam invullen].

Hij/zij kan zich met deze beslissing niet verenigen, omdat [hier vult u duidelijk en zakelijk in waarom u het met de beslissing oneens bent]. Hij/zij verzoekt u te beslissen dat [invullen wat naar uw mening beslist zou moeten worden].

Datum Handtekening

Let op! U moet zo mogelijk een kopie meesturen van de beslissing van het bestuursorgaan.

*Adressen rechtbanken,
gerechtshoven en andere
hogere beroepsinstanties*

Rechtbank Alkmaar

Kruseman van Eltenweg 2
1817 BC Alkmaar
Postbus 251, 1800 BG
Telefoon 072 527 46 46

Rechtbank Almelo

Egbert Gorterstraat 5
7607 GB Almelo
Postbus 323, 7600 AH
Telefoon 0546 83 27 27

Rechtbank Amsterdam

Parnassusweg 220
1076 AV Amsterdam
Postbus 84500, 1080 BN
Telefoon 020 541 21 11

Rechtbank Arnhem

Walburgstraat 2-4
6811 CD Arnhem
Postbus 9030, 6800 EM
Telefoon 026 359 20 00

Rechtbank Assen

Brinkstraat 4
9401 HZ Assen
Postbus 30009, 9400 RA
Telefoon 0592 33 92 22

Rechtbank Breda

Sluissingel 20
4811 TA Breda
Postbus 90110, 4800 RA
Telefoon 076 531 13 11

Rechtbank Dordrecht

Steegoversloot 36
3311 PP Dordrecht
Postbus 7003, 3300 GC
Telefoon 078 639 13 91

Rechtbank Groningen

Guyotplein 1
9712 NX Groningen
Postbus 781, 9700 AT
Telefoon 050 316 61 66

Rechtbank Haarlem

Simon de Vrieshof 1
2019 HA Haarlem
Postbus 1621, 2003 BR
Telefoon 023 888 44 44

Rechtbank Leeuwarden

Zaailand 102
8911 BN Leeuwarden
Postbus 1702, 8901 CA
Telefoon 058 234 13 41

Rechtbank Maastricht

St. Annadal 1
6214 PA Maastricht
Postbus 1988, 6201 BZ
Telefoon 043 346 54 65

Rechtbank Middelburg

Kousteensedijk 2
4331 JE Middelburg
Postbus 5015, 4330 KA
Telefoon 0118 67 70 00

Rechtbank Roermond

Willem II Singel 67
6041 HR Roermond
Postbus 950, 6040 AZ
Telefoon 0475 35 22 22

Rechtbank Rotterdam

Wilhelminaplein 100/125
3072 AK Rotterdam
Postbus 50950, 3007 BL
Telefoon 010 297 12 34

Rechtbank 's-Gravenhage

Prins Clauslaan 60
2595 AJ 's-Gravenhage
Postbus 20302, 2500 EH
Telefoon 070 381 31 31

Rechtbank 's-Hertogenbosch

Leeghwaterlaan 8
5223 BA 's-Hertogenbosch
Postbus 70584, 5201 CZ
Telefoon 073 620 20 20

Rechtbank Utrecht

Vrouwe Justitiaplein 1
3511 EX Utrecht
Postbus 16005, 3500 DA
Telefoon 030 223 30 00

Rechtbank Zutphen

Martinetsingel 2
7201 DT Zutphen
Postbus 9008, 7200 GJ
Telefoon 0575 59 35 00

Rechtbank Zwolle - Lelystad

Hoofdadres:
Luttenbergstraat 5,
8012 EE Zwolle
Postbus 10067, 8000 GB
Telefoon 038 888 44 44
Zittingen sector bestuursrecht:
Hanzelaan 351
8017 JM Zwolle

Vestiging Lelystad:
Stationsplein 15
8232 DL Lelystad
Telefoon 0320 74 11 11

Gerechtshof Amsterdam

Prinsengracht 436
1017 KE Amsterdam
Postbus 1312, 1000 BH
Telefoon 020 541 21 11

Gerechtshof Arnhem

Walburgstraat 2-4
6811 CD Arnhem
Postbus 9030, 6800 EM
Telefoon 026 359 20 00

Gerechtshof Leeuwarden

Wilhelminaplein 1
8911 BS Leeuwarden
Postbus 1704, 8901 CA
Telefoon 058 234 13 41

Gerechtshof 's-Gravenhage

Prins Clauslaan 60
2595 AJ 's-Gravenhage
Postbus 20302, 2500 EH
Telefoon 070 381 31 31

Gerechtshof 's-Hertogenbosch

Leeghwaterlaan 8
5223 BA 's-Hertogenbosch
Postbus 70583, 5201 CZ
Telefoon 073 620 20 20

Hoge Raad der Nederlanden

Kazernestraat 52
2514 CV 's-Gravenhage
Postbus 20303
2500 EH, 's-Gravenhage
Telefoon 070 361 13 11

Centrale Raad van Beroep

Hojel City Centre, gebouw C
Graadt van Roggenweg 200-250,
3531 AH Utrecht
Postbus 16002
3500 DA, Utrecht
Telefoon 030 850 21 00

College van Beroep voor het bedrijfsleven

Prins Clauslaan 60
2595 AJ 's-Gravenhage
Postbus 20021
2500 EA, 's-Gravenhage
Telefoon 070 381 39 10

Raad van State

Postbus 20019
2500 EA 's-Gravenhage
Kneuterdijk 22
2514 EN 's-Gravenhage
Telefoon 070 426 44 26

